

Museums Over The Borders

„Museums over the borders”
www.mob.elblag.pl

© Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Elblągu
© Музей «Фридландские ворота» в Калининграде

ISBN: 83-919291-3-2

Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Elblągu
Bulwar Zygmunta Augusta 11, 82-300 Elbląg, Polska
Tel., fax: +48 55 232 72 73
muzeumel@elblag.com.pl
www.muzeum.elblag.pl

Музей “Фридландские ворота”

Музей «Фридландские ворота» в Калининграде
ул. Дзержинского 30, 2306004 г. Калининград,
Российская Федерация
Tel. 007 (4012) 64-40-20; Fax: 007 (4012) 63-15-20
friedlander_tor@mail.ru
www.fvmuseum.ru

Skład i druk: Agencja Reklamowa CONTACT
www.arcontact.pl

ELBLĄG, KALININGRAD – PONAD GRANICAMI ЭЛЬБЛОНГ, КАЛИНИНГРАД – ВНЕ ГРАНИЦ

Przewodnik historyczny
Исторический путеводитель

Niniejsza publikacja została wydana przy pomocy finansowej Unii Europejskiej, w ramach Programu Współpracy Transgranicznej EISP Litwa-Polska-Rosja 2007-2013. Odpowiedzialność za zawartość tej publikacji leży wyłącznie po stronie Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Elblągu i Muzeum „Brama Frydlandzka” w Kaliningradzie i nie może być w żadnym wypadku traktowana jako odzwierciedlenie stanowiska Unii Europejskiej.

Данная публикация была подготовлена при финансовой поддержке Европейского Союза в рамках Программы Приграничного Сотрудничества ЕИСП Литва-Польша-Россия 2007-2013гг. Ответственность за содержание публикации несут Археолого-Исторический Музей в Эльблонге и Музей «Фридландские ворота» в Калининграде. Данная публикация ни в коей мере не может рассматриваться как выражение позиции Европейского Союза.

Program Współpracy Transgranicznej
EISP Litwa-Polska-Rosja 2007-2013
Программа Приграничного
Сотрудничества ЕИСП Литва-Польша-
Россия 2007-2013гг
Lithuania-Poland-Russia ENPI
Cross-border Cooperation Programme
2007-2013

Museums Over
The Borders

Program jest współfinansowany
przez Unię Europejską
Program realizuje się przy
finansowej поддержке
Европейского Союза
Programme is co-financed by the
European Union.

ELBLĄG, KALININGRAD – PONAD GRANICAMI ЭЛЬБЛОНГ, КАЛИНИНГРАД – ВНЕ ГРАНИЦ

Autorzy zdjęć:	Авторы фотографий:
Elbląg - Robert Korsak Kaliningrad - Anastasja Wiertaszkińska	Эльблонг - Роберт Корсак Калининград - Анастасия Вертяшкина
Autorzy tekstów:	Авторы текстов:
Wiesława Rynkiewicz-Domino: <i>Elbląg, Kaliningrad - ponad granicami; Elbląg – krótka historia miasta, Szlakiem elbląskich zabytków</i>	Веслава Рынкевич-Домино: <i>Эльблонг, Калининград – вне границ; Эльблонг – краткая история города; Маршрутом исторических памятников Эльблонга</i>
Andrzej Martyniuk: <i>Kaliningrad – krótka historia miasta</i>	Андрей Мартынюк: <i>Калининград – краткая история города</i>
Anastasja Wiertaszkińska: <i>Szlakiem kalinińskich zabytków i pomników</i>	Анастасия Вертяшкина: <i>Маршрутом калининградских памятников и объектов старины</i>
Tłumaczenie: Irina Politańska, Irina Waszkiewicz	Перевод: Ирина Политаньска, Ирина Вашкевич
Konsultanci tłumaczenia: Andrzej Martyniuk, Wiesława Rynkiewicz-Domino	Консультанты перевода: Андрей Мартынюк, Веслава Рынкевич-Домино
Plany miast na podstawie materiałów z OpenStreetMap opracowała Karolina Zaniewska, Agencja Reklamowa Contact © OpenStreetMap www.openstreetmap.org	Планы городов на основании материалов OpenStreetMap разработала Каролина Заневска, Рекламное Агентство Contact © OpenStreetMap www.openstreetmap.org

Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Elblągu i Muzeum „Brama Frydlandzka” w Kaliningradzie połączyły się na okres kilku lat wspólnym działaniem w ramach projektu „Muzea ponad granicami”. Jednym, może najważniejszym, spośród celów bezpośrednich projektu, jest reaktywowanie i budowa więzi kulturowych między mieszkańcami Elbląga i Kaliningradu.

Przewodnik po historii i zachowanych pomnikach przeszłości Elbląga i Kaliningradu, to próba ukazania, jak wiele łączyło w przeszłości oba miasta. Historia tych dwóch miast, należących do najstarszych i największych na południowym pobrzeżu Bałtyku, posiada wiele wspólnych elementów. Ich powstanie poprzedziła wspólnota kulturowa ziem wokół wielkiego bałtyckiego „jeziora”, najpierw wyznaczona przez szlak bursztynowy, osadnictwo gockie wikingi, wreszcie osadnictwo pruskie i związana z tym jedność językową i religijną mieszkańców nazywanych Prusami.

Terytoria wokół przyszłych miast stały się w XIII wieku celem ekspansji gospodarczej na wielkim szlaku handlowym prowadzącym z zachodu Europy do ziem ruskich. W uproszczonym ujęciu historycznym ten wielki ruch społeczno-gospodarczy w odniesieniu do Elbląga i Królewca jest utożsamiany z dziejami powstania Państwa Zakonnego i przynależności obu miast do związku miast hanzeatyckich.

W XIII wieku warunki fizjograficzne obu miast były bardzo zbliżone. Miasta powstały nad rzekami wpadającymi do wspólnego zlewiska - Zalewu Wiślanego. Przez cieśniny w Mierzei Wiślanej łączyły się ze szlakami morskimi i dzięki temu szybko włączyły się w orbitę handlu dalekiego, który stał się podstawą ich sukcesu gospodarczego. Oba miasta powstały w obrębie państwa krzyżackiego, oba przystąpiły w 1440 roku do Związku Pruskiego, który w 1454 roku wypowiedział posłuszeństwo Zakonowi i poddał się zwierzchnictwu króla polskiego. Wydarzenia te stały się początkiem długoletniej wojny między Królestwem Polskim a Państwem Zakonnym. Po 1454 roku Elbląg stał się ważnym miastem i drugim portem Królestwa Polskiego. Królewiec, odbity przez krzyżaków, został stolicą okrojonych Prus Zakonnych. W latach 1466-1525 Prusy Zakonne, następnie po sekularyzacji Zakonu w latach 1525 - 1657 już Prusy

Historiko - archeologiczny Muзей w Эльблонге и Музей „Фридландские Ворота” в Калининграде уже несколько лет объединяет общая работа в рамках проекта „Музеи вне границ”. Одной из самых важных непосредственных целей проекта является налаживание и развитие культурных связей между жителями Эльблонга и Калининграда.

Путеводитель по истории и сохранившимся памятникам прошлого Эльблонга (нем. Эльбинг) и Калининграда – это попытка показать, как много общего в прошлом наших городов. Исторические пути этих двух городов, принадлежащих к самым старинным и самым крупным на южном побережье Балтийского моря, действительно во многом пересекаются. Их основанию предшествовало возникновение культурной общности земель вокруг большого Балтийского „озера”, поначалу обозначенной янтарным путем, затем готским, викингским заселением, наконец, прусским поселением и связанным с этим языковым и религиозным единством жителей, называемых пруссами.

Территория, на которой впоследствии возникают эти города, в XIII веке стала ареной политико-экономической экспансии на большом торговом пути, ведущем с запада Европы на русские земли. В случае с Эльблонгом и Кенигсбергом это большое социально-экономическое движение тесно связано с историей создания государства Тевтонского ордена и принадлежностью обоих городов к Ганзейскому союзу.

В XIII веке физикогеографические условия обоих городов были очень похожи. И тот и другой возникли на реках, впадающих в общий бассейн – Вислинский залив. Через проливы в Вислинской (Балтийской) косе города имели доступ к морю и, благодаря этому, быстро включились в систему широкой международной торговли, что стало основой их экономического успеха. Оба города возникли в рамках Тевтонского государства, оба вступили в 1440 году в Прусский Союз, руководством которого в 1454 году выразило неповиновение Тевтонскому Ордену и провозгласило подданство польскому королю. Эти события положили начало многолетней войне между Польским королевством и государством крестоносцев. После 1454 года Эльблонг приобрел значение, как второй по важности порт Польского королевства и один из его ведущих городов. Кенигсберг, оставшийся во власти тевтонских рыцарей, стал столицей „усеченной” крестоносной Пруссии. В 1466 - 1657 г. крестоносная Пруссия, а затем, после секуляризации Ордена в 1525 - 1657 г., Княжеская Пруссия (Прусское Княжество) находилась в подчинении у польских королей, при этом не всегда была лояльной по отношению

lady budynki. Jednakże wielu z tych, które przeżyły bombardowanie, sążone było doszczętnie porażką w zgliczysza w czasie następnego szturmego dokonanego przez Armię Czerwoną w kwietniu 1945 r. Tak skończyła się historia Królewca, miasta-twierdzy i miasta-ogrodu.

W lipcu 1946 r. miasto, które w wyniku postanowień Konferencji Poczdamskiej z otaczającym je rejonem zostało przekazane Związкови Radzieckiemu, otrzymało nazwę Kaliningrad na cześć krótko zmarłego przed tym Michaiła Kalinina – jednego z wybitnych działaczy radzieckich tych czasów. W centrum miasta właściwie przestało istnieć, zachowało się ono tylko na obrzeżach. Ruiny centralnej części Kaliningradu zostały rozebrane na cegły, które wykorzystano do odbudowy miast radzieckich, zrujnowanych w czasie wojny. Aż do początku lat 60. w mieście nie prowadzono na szeroką skalę nowych prac budowlanych, ponieważ nie była dokładnie znana przyszłość miasta. Pod koniec lat 50. XX w. krążyły plotki o zapowiadającym się przekazaniu miasta zaprzyjaźnionej NRD.

Na początku lat 60. w centrum miasta zaczęto stawiać 4-5 piętrowe budynki z prefabrykatów według typowych projektów, co upodobniło Kaliningrad do wielu innych miast radzieckich. „W miejscu gniazda niemieckiego militarysty stworzyć przykładowe miasto socjalistyczne” – takie zadanie było wyznaczone, a następnie pomyslnie realizowane. Apoteozą tych zamierzeń miał stać się budynek Domu Sowietów (Budynek Rad) – nowa siedziba miejskiej i obwodowej władzy partyjnej, którą zaczęto budować w połowie lat 70. obok zburzonych w 1969 r. ruin zamku. Ta znajdująca się w centrum miasta budowla, praktycznie ukończona na początku lat 80., nigdy nie była siedzibą nie stała i do dzisiaj wznosi się jako symbol niezrealizowanej idei komunistycznej.

W ostatnich dziesięcioleciach Kaliningrad był aktywnie rozbudowywany, powstało wiele interesujących architektonicznie budynków, ale na nieszczęście odbywało się to kosztem zmniejszenia terenów zielonych w mieście.

Ważne jest jednak, że terytorium trzech średniowiecznych miast Królewca w znacznym stopniu uniknęło masowego budownictwa, co jest szansą na rekonstrukcję historyczną na przykładzie Gdańska, Elbląga i innych miast polskiej części Prus. Obecnie bardzo aktywnie przebiega proces składania i oceny najbardziej interesujących projektów w tym temacie.

и стекло. Весь центр города был превращен в руины, среди которых одиноко возвышались считанные уцелевшие здания. Однако многим из переживших бомбардировки зданий суждено было «погибнуть» во время последовавшего в апреле 1945г. штурма города Красной армией. Так закончилась история Кёнигсберга – города-крепости и города-сада.

В июле 1946 г. этот город, который по решению Потсдамской конференции вместе с окружающей его областью был передан Советскому Союзу, получил имя Калининград в честь М.И. Калинина – одного из видных советских деятелей той эпохи, скончавшегося незадолго до того. Собственно говоря, города в центре не было, он сохранился только на окраинах. В центре города руины были разобраны на кирпич, который был использован для восстановления пострадавших от войны советских городов. Вплоть до начала 1960-х годов широкого нового строительства в городе не велось, в том числе и потому, что не до конца были ясны перспективы принадлежности этого города. В конце 1950-х годов ходили упорные слухи о предстоящей передаче города дружественной ГДР.

С начала 1960-х гг. центр города стал застраиваться 4-5 этажными панельными зданиями типовых проектов, что сделало Калининград похожим на многие другие советские города. «На месте гнезда германского милитаризма создать образцовый социалистический город» – так была поставлена задача, которая весьма успешно выполнялась. Апофеозом должно было стать здание Дома Советов – новая резиденция городских и областных партийных властей, которую начали возводить в середине 1970-х годов рядом со снесенными в 1969г. руинами замка. Это сооружение в центре города, почти достроенное к началу 1980-х годов, так никогда и не стало резиденцией и до сих пор возвышается как символ нереализованной коммунистической идеи.

В последние десятилетия Калининград активно застраивался, было возведено немало интересных в архитектурном отношении зданий, но, к сожалению, часто это происходило за счет уменьшения зеленого наряда города.

Важно однако, что территории 3-х средневековых городов Кёнигсберга в значительной степени избежали массовой застройки и это дает хороший шанс для исторической реконструкции этих территорий по примеру Гданьска, Эльблонга и других городов польской части Пруссии. В настоящее время активно идет процесс выдвижения и обсуждения интересных проектов на эту тему.

SZLAKIEM KALININGRADZKICH ZABYTKÓW I POMNIKÓW МАРШРУТОМ КАЛИНИНГРАДСКИХ ПАМЯТНИКОВ И ОБЪЕКТОВ СТАРИНЫ

1. Dworzec południowy (niem. Hauptbahnhof), ul. Żelaznodoróżnaja 15-23

1. Южный вокзал (нем. Hauptbahnhof), ул. Железнодорожная 15-23

Dworzec południowy – dawny główny dworzec miasta, obsługujące lokalne i dalekobieżne pociągi osobowe. Projekt budynku Dworca Głównego w Królewcu został opracowany w 1914 r. przez Zarząd Dróg Kolejowych w Berlinie (oddział Hochbauamt), ale z powodu wybuchu I wojny światowej budowa została opóźniona i rozpoczęła się dopiero w 1920 r. Dworzec został wybudowany w duchu funkcjonalizmu. Oficjalne otwarcie i oddanie do użytku nastąpiło w 1929 r. W wyniku działań wojennych podczas II wojny światowej budynek został częściowo uszkodzony. Odbudowany dworzec ponownie otwarto w 1949 r. Ogólny architektoniczny kształt budynku Dworca południowego zachowany.

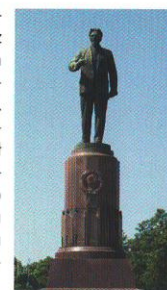

Южный вокзал – железнодорожная станция, главный вокзал города, обслуживает пассажирские поезда ближнего и дальнего следования. Проект здания Главного вокзала Кёнигсберга был разработан в 1914 году отделом высшего строительства Управления железных дорог в Берлине, но из-за Первой мировой войны строительство началось только в 1920 году. Вокзал был построен в стиле функционализма. Его официальное открытие состоялось в 1929 году. В ходе боевых действий II мировой войны зданию был причинён ущерб. Восстановленный вокзал был открыт в 1949 году. Общий архитектурный облик Южного вокзала сохранён.

2. Pomnik M. I. Kalinina, Plac Kalinina

2. Памятник М.И. Калинину, площадь Калинина

Michał Iwanowicz Kalinin (1875-1946) – państwowy i partyjny działacz radziecki, którego imieniem 4 lipca 1946 r. zostało nazwane miasto i obwód (Kaliningradzki). Pomnik M. I. Kalinina autorstwa rzeźbiarza B. Jedunowa i architekta A. Gulajewa powstał w 1959 r. Postać odlano z brązu, ustawiono na postumencie z różowego granitu z wrytym herbem Związku Radzieckiego i reliefami piętnastu sztandarów symbolizujących wspólnotę braterskich republik.

Михаил Иванович Калинин (1875 – 1946 гг.) – советский государственный и партийный деятель, чьим именем 4 июля 1946 года была названа область. Памятник М.И. Калинину работы скульптора Б.В. Едунова и архитектора А.В. Гуляева установлен в 1959 году. Скульптура отлита из бронзы, на постаменте из розового гранита высечен герб СССР и рельефы пятнадцати флагов, олицетворяющих содружество союзных республик.

3. Brama Brandenburska (niem. - Brandenburger Tor), ul. Bagrationa 137

3. Бранденбургские ворота (нем. Brandenburger Tor), ул. Багратиона 137

Jedna z siedmiu ocalałych miejskich bram Królewca. Miasto było twierdzą i wejście do niego możliwe było tylko przez bramy, będące częścią miejskich fortyfikacji obronnych.

Это один из семи сохранившихся городских ворот Кёнигсберга. Кёнигсберг был крепостью и попасть в город можно было только через ворота, которые были частью городских крепостных укреплений. Бран-